



Trautmann Rezső, az Elnöki Tanács helyettes elnöke átadja a kitüntetést Tiszay Andornak. A háttérben Kornidesz Mihály, az MSZMP KB osztályvezetője

## „A jó könyvtáros ismervei: biztos szakmai ismeretek, gyakorlati készség és feltétlen segítő szándék”

Beszélgetés a 75 éves Tiszay Andorral

A csendes józsefvárosi utca egyemeletes háza maga is munkásmozgalmi emléket őriz: itt lakott hajdan *Braun Éva*, a magyar munkásmozgalom kiemelkedő harcosa. A lakás, amely most *Tiszay Andornak* nyújt otthont, valóságos múzeum. Lakója, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője, a 75 esztendő író-könyvtáros több évtizedes gyűjtőmunkával olyan színésszé tette a helyiségeket, mint amilyen színes, változatos és gazdag volt élete is. A lexikonok cikkei arról tanúskodnak, hogy *Tiszay Andor* volt író, színházi rendező, kultúr munkás, művelődéstörténész: de tudjuk, hogy színész is volt és filmrendező, a Magyar Királyi Operaház segédrendezője, az Állami Operaház főtítkára, a Munkás Kultúrszövetség egyik vezetője, műfordító, kabarédalok és tréfák szerzője, kiállítások rendezője, fontos kiadványok szerkesztője, összeállítója, bibliográfiák közreadója. „Polihisztor” — ahogy magát tréfásan nevezi beszélgetésünk során: minden szépség szerelmese — ahogy arcképe szavai nyomán kialakul előttem.

— Ebben a szekrényben — mutat a folyosón álló hatalmas szekrényre — magyar kalendáriumok vannak, amabban külföldiek. Páratlan gyűjtemény a maga nemében — fogad szélesre tárva az előszoba ajtaját. Nem tudom, merre nézzek: a ritkaságokat őrző ládákra-e vagy a falakat díszítő magyar és külföldi kancsókra, csobolyókra, tányérokra, a népművészet pompás termékeire. Faragott pásztorbot, fokok, szöttesek és kendők borítják a falakat, de már innen látható a belső helyiségeket padlótól mennyezetig borító könyvespolcok sora. Rajtuk — könyvtári szakrendben — ritka kiadványok ezrei. Magyar és külföldi szépirodalom, történelem, munkásmozgalmi irodalom, könyvtári és művészettörténeti szakkönyvek, folyóiratok, füzetek. Külön falrészt kaptak a színházi vonatkozású kötetek, a lexikonok, albumok. Legtöbbjük beszerezhetetlen egyedi példány, múzeumi ritkaság.

— *Hogyan lett a könyvek szerelmese, olvasója és gyűjtője?*

— Már gyermekkoromban „faltam” a könyveket: jót és rosszat, válogatás nélkül, ami a kezembe akadt. Azt hiszem, minden érdeklődő gyerek is így csinálja. De a zabolátlan könyvéhségemet 10 éves koromtól már valamiféle rendszer szerint elégittem ki. Amikor rátaláltam az első Verne, May Károly vagy Jókai-kötetre, nem elégedtem meg azzal, hogy gyönyörűséggel elolvastam. Siettem az antikváriumokba, könyvtárakba, s keresni kezdtem: mit találhatok még új ismerőseimtől, megkedvelt írómtól. Öntudatlanul bibliográfiát készítettem magamnak, feltrépeztem az elérhető műveket. Tudatosan olvastam. Nemcsak tartalmi kivonatokat készítettem a művekből, hanem kigyűjtöttem belőlük a szereplők nevét, később egybevettem a korábban olvasott könyvekével, s rájöttem, hogy a szerző más és más művében újra felbukkan. Kiírtam a regényekben előforduló idegen szavakat is, az indián, arab, angol kifejezéseket. Kis szótárak kerekedtek így füzetemben, s arra is korán rájöttem, hogy egy-egy ismétlődő kifejezést a fordítók nem egyképpen adnak vissza. (Jó hasznát látam ennek későbbi műfordítói munkásságomban!) Közben térképeken „pipáltam ki” a könyvek révén megismert országokat, világrészeket, s kutattam a számomra ismeretlen földrészeket, „terra incognita”-kat. A könyvek szereplőivel utaztam, s formázódt bennem a kívánság a világ népeinek és tájainak megismerésére.

— *Gyorsan olvastok?*

— Rendkívül gyorsan. Emlékszem: Stackpool „Csendes mocsarak” című, Indonéziában játszódó több száz oldalas regényét reggel 8-tól délután 4-ig elolvastam — először! Ezután következett a regény „feldolgozása” az előbb említett szempontok szerint. Gyorsan olvastam ugyan, de nem felületesen s nem is egyszer.

— *Azt mondta, hogy tízéves korától olvasott ilyen ütemben. Mit értett meg az irodalmi alkotásokból ebben a korban?*

Nevetve válaszol:

— Bizonyos, hogy elsősorban az „érdekességeket”. Victor Hugo: A párizsi Notre Dame-jából csak a Quasimodo-történetet. De 10—15 év múlva újra elővettem a regényt, alaposan, figyelmesen elolvastam, s új szépségeket fedeztem fel benne, melyeken gyerekszemmel átsiklottam. Amikor felnőtt koromban megint a kezembe került a könyv, már csak ezeket a későbbben felfedezett részleteket elevenítettem fel.

— *Igy került tehát kapcsolatba a könyvekkel, az olvasással. De hogyan lett könyvtárossá?*

— A könyvkereskedéseken, az antikváriumokon keresztül. Apám „protezsált be” egy Múzeum körüli könyvkereskedésbe „babrálni”. Iskola után rohantam ide, késő estig bújtam a polcokat, leemeltem a könyveket, beléjük olvastam, rendeztettem őket. Hozzászórtam valamiféle szakrendhez, szerzői rendhez. De csak évtizedekkel később kerültem — könyvtárosi minőségben — könyvtárba.

Közben kávéval kínál, s míg a kezem pihen, szemem körbejár a szobában. Nyomon kíséri fürkésző tekintetemet, s megismertet a gyűjtemény néhány darabjával.

— Abban a szekrényben bábfigurákat láthat, köztük két eredeti jávai wayang-figurát. A miniatúra-gyűjtemény legszebb darabjait már megvették tőlem, de az itt láthatók is értékes példányok. Az ágyam felett függő párizsi plakát az eredeti Toulouse-Lautrec-íele dúcról készült levonat. Az alsó szekrények pedig lemezgyűjteményt őrzik, közöttük Majakovszkij, Gorkij, Brecht hangfelvételét. S néhány tucatnyi magnótekeres: izgalmas rádiófelvételeket vettem fel rájuk.

Visszakanyarodunk beszélgetésünk témájához.

— *Említette, hogy barátsága, kapcsolata a könyvvel gyermekkorában kezdődött. Hogyan vezetett útja a Szabó Ervin Könyvtárig?*

— Rendkívül kanyargósan. Mint 19-es vöröskatoná, állami „státusba” nemigen kerülhettem a Horthy-korszakban. Évekig emigrációba is kényszerültem, s hazatérésem után is csak ideig-óráig dolgozhattam legális körülmények között. Ebben az időszakban voltam az Cperaház segédrendezője — amíg útilaput nem kötöttek a talpam alá. Hát csináltam azt, amit tennem kellett és lehetett; szolgáltam a munkáskultúrárt. Baloldali színészekkel, írókkal — Gellért Lajossal, Péchy Blankával, Jákó Pállal, Palasovszky Ödönnel, Tamás Aladárral, Szendrő Ferencsel, Baló Elemérrel — szavalókórusokat szerveztünk a munkások között, haladó költők műveit tanítottuk be (többet az én fordításomban, természetesen sohasem a saját nevem alatt), jeleneteket rendeztünk és adtunk elő. És közben gyakran kerültünk szembe a rendőrséggel és a bírósággal. Munkáskórusokban énekeltem, terjesztettem röpiratokat, segitettem a marxista irodalom becsempészésében és szétosztásában. 1928-tól a KMP tagja voltam...

— *Ezek illegális tevékenységek voltak. De találkozhattunk Tiszay Andor nevével legális kiadványokban is.*

— Igen, valóban. S ez a munkásságom már későbbi könyvtárosi tevékenységemre utal. Az első — Németh Antal-féle — *Színészeti Lexikon* bibliográfiáját én állítottam

9  
Könyvtáros

1975 = 70



Műtárgyak Tiszay Andor lakásában. Jobbra: maláj wayang-babák

össze, egyik szerkesztője voltam a *Rádióhallgatók lexikonának*, több mint 100 kiadvány jelent meg a nevemen. De a könyvtárba csak a felszabadulás után kerültem.

— *Hogyan?*

Hamiskásan mosolyog, míg emlékeit rendezgeti.

— Munkaerő-csábítással... 1945 őszéig az Állami Operaház főtitkára voltam, ekkor ajánlotta fel Hajdú Henrik, hogy menjek a vezetése alatt álló Fővárosi Könyvtárba dolgozni. Szerettem a könyveket, szívesen engedtem a csábításnak!

— *Szóljon olvasóinknak erről a másfél évtizedről!*

— Szívesen, hiszen nagyszerű évek voltak ezek! Rengeteg munka várt a szabó-ervini hagyományokat őrző és megújító könyvtárban. Három új gyűjteményt, illetve osztályt szerveztem meg munkatársaimmal, a színháztörténeti, a zenei és az ún. emigrációs osztályt. A zenei osztályt *Balassa Imre* vette át később, a színháztörténeti osztály megszűnt működni a könyvtár keretében, az emigrációs osztály pedig a Párttörténeti Intézet kezelésébe került. Ekkor új feladatot kaptam: az első magyarországi bibliográfiai osztály szervezését.

— *Azt hiszem, hogy a könyvtáros-olvasók Tiszay Andornak ezt a tevékenységét ismerik leginkább.*

— Melyikről szólnak, hiszen mindegyik kedves gyermekem? Az volt az elvem, hogy az olvasóknak a puszta címléírás nem mond eleget. Ezért minden bibliográfiai összeállítást életrajzi adatokkal, a művek rövid ismertetésével, dokumentumok közreadásával egészítettem ki. (Ebben jól segítettek évtizedek alatt vezetett feljegyzéseim!) Így jelent meg a Csehov-, a Jókai-bibliográfia, A Magyar Tanácsköztársaság röplapjainak bibliográfiája, a „Hazánk felszabadulása” című bibliográfia és dokumentumgyűjtemény és még egy sor nagyobb összeállítás. Ne tekintse szerénytelenségnek, ha így fogalmazok: az ún. „röplap-bibliográfiának” Szabó Ervin óta feledésbe merült műfaját én támasztottam fel.

— *Milyen cél vezette a bibliográfiák összeállításánál?*

— Mint minden könyvtári munkámban, ebben is a legfőbb célom az volt, hogy az olvasóközönség teljesebb információját szolgáljam. Eppen ezért a központ és a fiókkönyvtárak munkatársaival mindig azt kutattuk: mit igényel az olvasó? Miben lehetünk még teljesebb szolgálatára? Erdeklődés jelentkezett a kalandos történetek, a tudományos ismeretterjesztő irodalom, a csillagászat iránt? Keresték az egészségügyi felvilágosító kiadványokat? Szexuális kérdésekben vártak eligazításra? Jogi kérdésekben voltak tanácstalanok? — Nosza, állítsunk össze ajánló bibliográfiákat! Így történt.

— *Jó néhány kiállítás rendezését is vállalta.*

— Több mint száz kiállítás rendezésében működtem közre, s ebből mintegy harminc került a könyvtár falain kívül megrendezésre. 1945-ben a Nemzeti Múzeumban megrendezett első magyarországi könyvészeti kiállításon *Waldapfel Eszterrel* együtt dolgoztunk, az első Puskin-kiállításért — *Dienes László és Ortutay Gyula* társaságában — Puskin-émlékérmet kaptam. És a „Magyar Könyv” című, ötvenként megrendezett kiállítások ügyét is a szívemen viseltem. Sok munkával jár, fárasztó, de gyönyörű munka volt!

— *Milyen újabb kiadványait szereti a legjobban?*

— A *Ráth-Végh Istvánnal* közösen szerkesztett, népszerű „hasznos mulatságok” füzetkét, az Irodalmi Színpad Műsorfüzeteit (*Szendró Ferenc*cel közös kiadványainkat), a Gondolat Kiskönyvtár köteteit (köztük „A könyv, a mi barátunk” címűt). A legbüszkébb azonban egy 1959-ben megjelent gyűjteményemre vagyok: *Szabó Ervin* magyar nyelven megjelent könyvtártudományi, művelődéspolitikai cikkeinek, tanulmányainak és kritikáinak gyűjteményére, amelynek kísérő tanulmányát *Kóhalmi Béla* írta. (Csak zárójelben jegyzem meg: Kóhalmi Béla teljes életművének bibliográfiáját is elkészítettem, azt hiszem, haszonnal forgathatnák a könyvtárosok!)

— *Ha már a műveknél tartunk; min dolgozik mostanában mint nyugdíjas?*

— Megírtam a *Józsefváros története* negyedik kötetét, mely szűkebb pátriám 1918—19-es napjait eleveníti fel. Elkészült — *Fejér Istvánnal* közösen szerkesztett — háromkötetes gyűjteményünk *A magyar humor félezer éve* címmel. A lektorok véleményét várja *A magyarországi népdal és népi ének története* című összeállításom. Láthatja: nyugdíjasként is dolgozom. Pedig hetvenöt éves múltam...

Csak itt térek ki jövetelem voltaképpeni céljára: a Könyvtáros olvasói, szerkesztősége, a magyar könyvtárosok nevében köszönteni *a 75 éves Tiszay Andort, akit az Elnöki Tanács „munkásmozgalmi tevékenysége, valamint a munkásművelődés hagyományainak feltárásában kifejtett munkássága elismeréséül” a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével tüntetett ki.*

Meghatottan köszöni meg a jókívánságokat.

— Igazán jólesik a könyvtárosok — levelekben, táviratokban, telefonhívásokban is kifejezett — jókívánsága, szeretete. Mert én mindig a kultúra munkásának tartottam magam, leginkább könyvtárosi éveim alatt. Megtanultam becsülni ezt a *hivatást*, mindig is hivatásnak tartottam *nemcsak szakmának*. A mai könyvtáros a magasra tett szabóervini mércéhez igazítja munkáját. Nemcsak kiszolgálja az olvasóközönség minden rétegét — az iskolás gyermektől a tudós kutatóig —, hanem kutatja is igényeiket, „elébe megy” a kívánságoknak. Biztos szakmai ismeretek, gyakorlati készség és feltétlen segítő szándék: ezek a jó könyvtáros ismérvei. Az a tapasztalatom, hogy a könyvtárosok zöme rendelkezik ezekkel a tulajdonságokkal. Magam is azon fáradoztam, hogy ezekhez a normákhoz igazítsam munkámat. A most kapott kitüntetés azt a jóleső érzést kelti bennem: nem teljesen hiába...

Kézszeritása nem egy 75 esztendő emberé...